

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

rEVOLució Morales?
Jordi Urgell

Del diàleg entre
religions al diàleg
entre sacralitzacions
Joan Casañas

Àfrica pot
alimentar l'Àfrica

Un altre feminisme.
Entrevista a Sara
Longwe de FEMNET

El cinema dels
pobles indígenes
d'Amèrica Llatina

Un aniversari, i més d'una pregunta

El juliol vinent farà trenta anys d'un esdeveniment del qual som fills i filles tots els membres de la Lliga en quant que participem en un determinat projecte històric: la lluita per defensar i promoure els drets dels pobles.

A Alger, el 4 de juliol de 1976, per iniciativa de la Fundació Lelio Basso (italiana), un grup de juristes, economistes, polítics i dirigents de moviments d'alliberament nacional, van elaborar i proclamar la Declaració Universal dels Drets dels Pobles. Era la primera vegada que aquests drets eren estructurats i proposats dinàmicament al món. Entre d'altres institucions, vetllaria per l'acompliment d'aquests drets el Tribunal dels Pobles.

Després, al setembre del 1977, es va fundar la Lliga Internacional pels Drets i l'Alliberament dels Pobles, i al desembre del mateix any es va celebrar a Barcelona el Primer Congrés d'aquesta, la nostra, Lliga.

Aquesta fundació de la Lliga la vàrem celebrar fa tres anys amb diversos actes. Tot semblava bonic i entusiasmador. La consigna era: endavant amb els drets dels pobles. Però ja llavors es notaven símptomes de trontollament en la base dels plantejaments de la Lliga; la internacional, les regionals, la nostra a Sabadell.

I és que pel que fa al tema - realitat dels drets dels pobles, el mateix ser d'aquests drets, molta gent no el veu gens clar. I hi ha gent de tota mena, i també de la mena dels que es van reunir a Alger: juristes, economistes, polítics i dirigents de moviments d'alliberament nacional, que no veuen gens clares moltes de les afirmacions que estan a la base de la Declaració Universal dels Drets dels Pobles. En què es fonamenten aquests drets si no és en els de cada persona i prou?. Qui és i com es concreta el poble com a subjecte de drets?. A qui obliguen aquests drets?. I un abundant i interessant etcètera. I res de fer volar coloms; és una problemàtica molt real.

Per això a la Junta li ha semblat que la millor manera de commemorar aquests 30 anys de la signatura de la declaració era organitzar un seminari d'estudis, amb tres o quatre sessions de treball ben intenses, preparades amb lectures i diàlegs personals, convidant a gent experta, sobre aquest tema. El resultat del seminari es convertirà en una publicació per deixar-ne testimoni.

S'hi està treballant, i ja rebreu més informació.

Joan Casañas

sumari

- 2 Des de la junta...
Joan Casañas
- 3 Amèrica Llatina
rEVOLUCIÓ morales?
Jordi Urgell
- 8 Retalls de premsa
- 9 Opinió
Del diàleg entre religions al diàleg entre
sacralitzacions
Joan Casañas
- 11 Àfrica
Àfrica pot alimentar l'Àfrica
Carme Arís, Jordi Prat, Rita Huybens i Xavi Zulet
- 13 Àfrica
Un altre feminisme: Àfrica
Entrevista a Sara Longwe (FEMNET)
Clara Bastardes
- 15 Cinema
El cinema dels pobles indígenes d'Amèrica Llatina
- 18 Biblioteca
Bibliografia destacada
- 19 Activitats de la Lliga
- 20 Informacions diverses

Revista Papers

Edita Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge 1.500 exemplars
Data d'edició Abril 2006
Consell de redacció Carme Ferrer, Rita Huybens,
Albert Roig, Isabel Ruíz, Salvador
Sort i Xavi Zulet.

Revista trimestral
Disseny i impressió Impremta Ditifet
Revisió lingüística Consorci per a la Normalització
Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES
Adreça Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch)
08208 SABADELL
Adreça Postal Apartat de Correus 2045
08200 SABADELL
Telèfon i Fax 93 723 71 02
Web www.lligadelsdretsdelspobles.org
Adreça electrònica info@lligadelsdretsdelspobles.org
Horari d'atenció al públic De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en què s'han escrit els articles.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta sempre i quan se citi la font.

Amb el suport de:
**FUNDACIÓ
SABADELL
SOLIDARI**

Fotografia de portada: Una porta oberta al mar. Marroc.
Francesc Puig

rEVOLUCió Morales?

Reflexions concèntriques sobre Bolívia, els Andes i Amèrica Llatina

Jordi Urgell

Investigador de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

La recent i aclaparadora victòria electoral a Bolívia del líder indígena i *cocalero* Evo Morales, així com la visibilitat mediàtica i l'atenció internacional que li han comportat la seva retòrica directa i afilada, la vistositat dels seus jerseis i els temors i les esperances que genera entre uns i altres la seva intenció declarada de dur a terme una

“revolució democràtica i cultural” ens brinden una excel·lent oportunitat per fer algunes reflexions sobre els reptes, les repercussions i els escenaris de futur d'aquesta nova etapa que s'obre a Bolívia, en bona mesura mirall i motor de les tendències que estan operant a la regió andina i a Amèrica Llatina.

Bolívia: quant val ara un Potosí?

Més enllà de les simpaties o recels que desperti Evo Morales, el seu accés a la Presidència de Bolívia és simbòlicament important per tal com culmina i a la vegada reforça el ressorgiment i la irrupció dels moviments indígenes en l'arena política i social d'Amèrica Llatina des de principis dels anys 90. Efectivament, en els darrers 15 anys hem assistit, entre d'altres, a l'autonomia dels pobles miskitos a Nicaragua

a finals dels 80; al Nobel de la Pau de Rigoberta Menchú el 1992; a la rebel·lió zapatista de matriu indigenista del 1994; als Acords de Pau de Guatemala del 1996, amb un reconeixement sense precedents de la realitat multiètnica del país; als reiterats *alzamientos* i marxades indígenes a l'Equador durant els anys 90 o el posterior accés al Govern del Movimiento Indígena Pachakutik o la creixent rellevància sociopolítica i articulació transnacional d'organitzacions indígenes maputxes, aimares, guaraníes o maies.

Però l'origen indígena i la vocació indigenista d'Evo Morales també li han valgut nombroses crítiques d'aquells qui creuen que la seva acció política (primer des dels sindicats *cocaleros* del Chapare, després des del Parlament i el carrer i ara des del Palacio Quemado, seu del Govern) es fonamenta en un ressentiment històric contra les elits criolles mestisses que bé podria desembocar en un racisme de signe contrari al que ha imperat tradicionalment i fins i tot en el que alguns han anomenat feixisme indigenista. Aquestes mateixes

veus adverteixen que el retorn als "orígens del comunitarisme socialista indigenista"¹ és anacrònic i inviable en una economia creixentment globalitzada i interdependent, especialment en un país, el més pobre de Sud-amèrica, que requereix quantioses inversions estrangeres per sobreviure.

Sigui com sigui, la magnitud dels reptes que enfronta Bolívia és directament proporcional al fatalisme històric que sembla haver condemnat el país a un incessant declivi econòmic i una inestabilitat política crònica. "Dicen que hasta las herraduras de los caballos eran de plata en la época del auge de la ciudad de Potosí", afirma Eduardo Galeano a *Las venas abiertas de América Latina*. Avui, els miners de Potosí i de tot el país tallen carreteres, cremen pneumàtics i dinamiten la porta del Congrés per reclamar un xic d'atenció de les autoritats, per demanar condicions que els permetin allargar uns anys una mort, segur, prematura. Des de la seva independència el 1825, el país ha patit més de 180 cops d'estat i encara avui les Forces Armades s'auto-atorguen el dret d'interferir (potser ja no d'intervenir directament) en la vida política del país. El dia abans de les darreres eleccions presidencials, la cúpula de la institució castrense alligonava, opinava, advertia. Per si de cas. Fent-se ressò de la tradicional i constant ingerència política de l'exèrcit bolivià i de la incertesa sobre el seu grau d'acatament de les futures decisions del nou Govern, Maurice Lamoinne es preguntava recentment a *Le Monde Diplomatique* (núm. 623): "De quel côté penchera l'armée bolivienne?"

Tota aquesta violència estructural acumulada al llarg dels darrers segles i exacerbada en les últimes dues dècades per la implementació a ultrança de polítiques neoliberals (especialment durant els mandats de l'exdictador Hugo Bánzer i de Gonzalo Sánchez de Lozada) ha esclatat amb especial virulència en el darrer lustre, en què s'han registrat massives i constants mobilitzacions socials i en el que hi ha hagut una gran inestabilitat institucional: Evo Morales és el quart president del país en els darrers

Evo Morales, durant els seus dos mesos escassos de mandat, ha d'afrontar múltiples reptes per evitar la inestabilitat política, social i econòmica de Bolívia.

dos anys i mig. Quant a les protestes, primer va ser l'anomenada "guerra de l'aigua" a Cochabamba, durant la qual una empresa nord-americana va veure's obligada a retirar-se del país i a renunciar al contracte que havia signat amb el Govern; després les "guerres del gas", que van provocar desenes de morts en diferents moments del 2003, l'enderrocament del Govern de González Sánchez de Lozada i el seu posterior exili als EUA; i darrerament, la "guerra de les regions", que evidencia la polarització entre els departaments orientals i occidentals del país.

A mitjans de 2004, l'aleshores president Carlos Mesa denunciava, mentre presentava la seva renúncia al Congrés que en 17 mesos de Govern havia hagut de fer front a 820 conflictes i a 12.000 demandes distintes. Xifres aquestes que il·lustren en bona mesura el grau d'atomització de les reivindicacions d'un país que viu immers en una greu crisi de governabilitat i en un creixent clima de

polarització social i de manifestacions gairebé quotidianes. Les nombroses protestes, liderades principalment pel MAS, el moviment *cocalero* i algunes de les organitzacions camperoles, populars i indígenes amb major capacitat de mobilització, s'estructuren bàsicament entorn de la política antinarcòtica del Govern, dels programes de tall neoliberal implementats per l'Estat bolivià en els últims lustres, de la marginació que sofreixen algunes regions del país i de la voluntat d'autonomia expressada per unes altres, del contencions territorial amb Xile, del reconeixement de les identitats indígenes i, sobretot, de la política energètica del Govern i del grau de nacionalització dels hidrocarburs del país. Aquesta situació s'ha aguditzat per la demanda d'autonomia (de secessió, diuen alguns) del departament de Santa Cruz, el més gran i ric del país, ja que concentra la major part de les reserves de gas i de petroli i representa un terç del PIB i el 54% de les exportacions nacionals.

En els seus dos escassos mesos de Govern, Evo Morales ha aconseguit resoldre satisfactòriament i momentània algunes de les qüestions que havien generat més tensió en els darrers anys: ha impulsat per a mitjans de 2006 l'establiment d'una Assemblea Constituent encarregada de redactar una nova Constitució i de "refundar" el país. Paral·lelament, ha convocat un referèndum sobre la organització territorial de l'estat perquè els departaments que així ho decideixin s'acullin a un règim d'autonomia i descentralització. Pel que fa a la política energètica, Evo Morales està intentant compatibilitzar la seva promesa de nacionalitzar els hidrocarburs i el dret de les empreses transnacionals a recuperar la seva inversió i a obtenir beneficis, tot això sense provocar una desbandada generalitzada de les empreses petroleres o una revolta dels nombrosos moviments socials que en els darrers anys l'han acompanyat en la seva reivindicació de recuperar per a l'Estat el bé més preuat que té Bolívia.

Evo Morales gaudeix fins al moment d'un sòlid suport popular, però haurem d'estar a l'aguait de com gestiona l'enorme frustració de la població, expressada en els darrers anys en massives i continuades protestes que el mateix Evo Morales ha capitalitzat i atiat. Però, compte, tan sols cal donar un cop d'ull al passat més recent d'alguns dels països veïns per adonar-se que el 54% dels vots obtinguts no és un xec en blanc ni una garantia d'èxit: Alejandro Toledo va erigir-se en l'esperança de regeneració democràtica després d'una dècada de "fujimontesinisme" al Perú; Lucio Gutiérrez va assolir la Presidència amb el recolzament de Pachakutik, la principal organització indígena de l'Equador; Lula va generar una esperança d'àmbit llatinoamericà més gran fins i tot que la d'Evo Morales.

Els Andes: una serralada en erupció

La victòria electoral d'Evo Morales també pot llegir-se en clau regional. Com a mínim, així ho han fet els que perceben un focus de desestabilització

i radicalisme en una eventual aliança entre Hugo Chávez, Evo Morales i Ollanta Humala, exmilitar nacionalista molt ben posicionat per disputar la Presidència del Perú el proper 9 d'abril. Del "conclave antiimperialista"² que tots tres líders van celebrar recentment no només n'han sorgit unes sigles que semblen estar fent fortuna (HU-EV-O, a les quals els seus opositors afegeixen una N final), sinó també els temors que s'estigui consolidant un eix de populisme que dinamiti l'agenda llatinoamericana i alteri substancialment els ja de per si fràgils equilibris regionals.

Precisament la regió andina, l'embrió de l'Amèrica unida que un dia va albirar Simón Bolívar, és actualment una de les àrees geogràfiques amb menys cohesió i complicitat del continent. En el pla econòmic, tothom va a la seva i ningú aposta per la Comunitat Andina de Nacions, un projecte d'integració econòmica creat a finals dels anys 60 i que mai ha estat capaç d'evidenciar ni potenciar les complementaritats i les economies d'escala de la regió. En aquest estat de coses, Colòmbia, l'Equador i el Perú miren cap als EUA en busca d'accés a mercats, tractats de lliure comerç bilaterals, ajuts en política antinarcòtica i, en el cas de Colòmbia, cooperació militar. Veneçuela, segura i autosuficient en la seva abundància d'hidrocarburs, pot dedicar-se a convertir el petroli en influència política i abanderar projectes d'integració econòmica, política i social a escala continental. En els darrers tres anys, Hugo Chávez s'ha adherit al MERCOSUR, ha encapçalat l'oposició a l'avenç de l'ALCA (Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques) i ha participat activament en el llançament de projectes alternatius d'integració continental, com la Comunitat Sud-americana de Nacions, l'ALBA (Alternativa Bolivariana para la América, fonamentada en l'anomenat eix Caracas-l'Havana), Tellesur o Radio Sur.

En el pla polític i social, la regió andina és actualment una de les zones més convulses del món, amb greus crisis polítiques i de governabilitat, tensions

diplomàtiques, conflictes territorials i acusacions creuades: Hugo Chávez i Álvaro Uribe s'acusen de donar suport a les FARC i l'oposició veneçolana, respectivament; Bogotà envaeix l'espai aeri equatorià (suposadament) en busca de les FARC i dóna asil polític a l'expresident Lucio Gutiérrez; el Perú i l'Equador recorden amb recel la guerra de la Cordillera del Cóndor de 1995, el darrer enfrontament armat interestatal que ha viscut Amèrica Llatina; Alejandro Toledo i Hugo Chávez no es parlen si no és per creuar insults; Bolívia retreu al Perú la manca d'ajuda en la seva reivindicació històrica d'una sortida a l'oceà Pacífic, mentre el Perú veu amb desconfiança les pretensions d'Evo Morales d'estendre la seva influència entre els moviments socials, indígenes, camperols del país i d'implantar el MAS al Perú. Etcètera. Etcètera.

En clau domèstica, a Colòmbia la política de "seguretat democràtica" del president Álvaro Uribe intenta combinar la mà dura amb les FARC amb la controvertida desmobilització dels paramilitars (Autodefensas Unidas de Colòmbia) i les negociacions exploratòries amb l'ELN, l'altra organització armada que durant les darreres dècades ha mostrat la capacitat suficient per disputar a l'Estat el monopoli de la força i el control íntegre del territori. A Veneçuela, tot i les denúncies tan sovintejades de violacions dels drets humans i involució democràtica per part d'organitzacions internacionals i de grups d'oposició interna, la "revolució bolivariana" del president Hugo Chávez ha assolit fites sociopolítiques importants i ha aconseguit mobilitzar i capitalitzar bona part dels moviments socials del continent.

Els altres tres països de la regió, el Perú, l'Equador i Bolívia, pateixen crisis polítiques, socials i econòmiques de dimensions considerables. Malgrat que aquestes crisis tenen causes i lògiques diferenciades, en totes s'hi detecten alguns elements comuns, com la debilitat dels seus governs i presidents; el protagonisme que està prenent un moviment popular creixentment actiu

² Diario Correo, 8 de febrer

i, ja des dels anys 90, amb la manifesta intenció d'incidir decisivament en la política; la mimetització de formes protesta (talls de carreteres); el rebuig frontal a unes polítiques econòmiques que han impactat en els sectors més vulnerables de la societat i que han estat majoritàriament percebudes com un exercici de submissió als imperatius de determinats organismes internacionals. A tall d'exemple, la política energètica de Gonzalo Sánchez de Lozada (i fins i tot de Carlos Mesa) envers les nombroses transnacionals que operen a Bolívia, la gestió del deute extern per part de Lucio Gutiérrez a l'Equador o els successius increments de tributs i preus dels productes i serveis bàsics decretats per l'administració d'Alejandro Toledo han provocat algunes de les mobilitzacions més importants de les últimes dècades.

Al Perú, el president Toledo no només registra les més baixes taxes d'acceptació per part de la ciutadania de tot Amèrica Llatina, sinó que ha hagut de fer front paral·lelament a la possible rearticulació de Sendero Luminoso, a les reiterades peticions de dimissió per part de l'oposició política i d'amplis sectors de la població, a les massives mobilitzacions de diferents col·lectius i a la constant interferència en la vida política del país per part de l'expresident Alberto Fujimori.

A l'Equador, cap president ha aconseguit finalitzar el seu mandat des de 1996 i l'actual mandatari, Alfredo Palacio, és la novena persona que ha jurat el càrrec en els darrers nou anys. Palacio encapçala una administració provisional que en els darrers mesos ja ha hagut de decretar en diverses ocasions l'estat d'emergència a algunes regions del país per contenir les protestes continuades de diferents col·lectius i per evitar la constant interrupció en la producció i el subministrament de petroli. A més, la greu crisi institucional que enfronta els poders legislatiu i executiu ha paralitzat les promeses del president de "refundar" el país i fer front als nombrosos problemes estructurals a través l'establiment d'una Assembla Constituent.

Amèrica Llatina: la dècada de l'esquerra?

El triomf de Morales il·lustra i a la vegada incentiva el gir a l'esquerra iniciat al continent ara ja fa una dècada amb Ricardo Lagos a Xile o Hugo Chávez a Veneçuela i confirmat posteriorment per les victòries electorals més recents d'Ignazio Lula da Silva al Brasil, Néstor Kirchner a Argentina, Tabaré Vázquez a l'Uruguai o Martín Torrijos a Panamà. Aquesta tendència pot veure's reforçada pels resultats del cicle electoral que viu actualment el continent llatinoamericà, iniciat el passat mes d'octubre als comicis legislatius a Argentina i que a finals de 2006 haurà recorregut 13 països i decidit la sort de 10 presidents de la regió. Fins ara, els triomfs de Kirchner i la seva esposa a l'Argentina, Michelle Bachelet a Xile, René Préval a Haití i Evo Morales semblen apuntalar el domini de l'esquerra a Amèrica Llatina, que en els propers mesos probablement assistirà també al primer triomf presidencial

de Manuel López Obrador a Mèxic (el primer de l'esquerra en aquest país de tradició priista) i a les reeleccions de Lula al Brasil i d'Hugo Chávez a Veneçuela. Possibles però menys probables són també les victòries d'Ollanta Humala al Perú i del sandinista Daniel Ortega a Nicaragua.

Aquest mapa polític d'Amèrica Llatina, amb els cinc països del continent amb major superfície, pes econòmic i presència internacional governats per l'esquerra, contrasta considerablement amb els vents conservadors d'altres latituds del planeta: deriva unilateralista, bel·licista i neoconservadora dels EUA; tendència del centre dreta a l'Europa dels 25; creixent aïllacionisme i nacionalisme del Japó de Koizumi; expansionisme economicista de la Xina; autoritarisme i regressió democràtica a Rússia i a bona part de l'espai exsoviètic. Àfrica (que no compta en el tauler de la política internacional) i Àsia (que sembla pintar poc més enllà de la lluita

Hugo Chávez (pàgina anterior), el president de Vençuela, i Ollanta Humala, aspirant a la presidència de Perú, podrien donar el seu suport i establir aliances amb el nou president bolivià.

global contra el terrorisme i el despertar de dracs, tigres i pollastres) són difícilment interpretables en termes de dreta i esquerra.

Finalment, el triomf d'Evo Morales també pot suposar un punt d'inflexió important en les relacions amb els EUA, que ja des de l'època de Monroe han considerat Amèrica Llatina com la seva àrea d'influència natural o, expressat en la terminologia de Guerra Freda, el seu "pati del darrere". Aquesta autoatribució va desembocar (degenerar) en una ingerència política constant des del segle XIX en forma d'intervencions militars directes (Centreamèrica i el Carib de manera sovintejada durant el primer terç del segle XX, Guatemala el 1954, Bahía Cochinos el 1961, Grenada el 1983, Panamà el 1989, Haití el 1994), suport actiu o *de facto* a dictadors i règims militars (Somoza, Pinochet, Duvalier, Trujillo, Batista, Stroessner, Videla, els règims militars de Guatemala, el Salvador o el Brasil, etc.) o la desestabilització interna dels països que atemptaven contra els seus interessos (finançament, organització i entrenament a la Contra nicaragüenca durant tots els anys 80 o suport a l'oposició anticastrista durant les darreres quatre dècades).

Després del final de la Guerra Freda, amb una Amèrica Llatina en plena onada de democratització i pacificació i en la qual, per tant, ja no tenia sentit la contenció del comunisme, George Bush (pare) va saber adaptar-se als signes dels temps i va redibuixar la seva política exterior envers el continent, sense perdre-hi la seva ascendència i acostant-la a les seves noves prioritats geoestratègiques: la lluita contra el narcotràfic (en ple auge a Colòmbia i a la regió andina des de feia alguns anys) i la integració econòmica del continent, en un nou escenari internacional en què la confrontació ideològica bipolar s'havia convertit en competència econòmica tripolar (els EUA, Europa i el Japó).

Precisament en aquestes dues qüestions ha fonamentat Evo Morales el seu "antiimperialisme" i la seva oposició a la diplomàcia nord-americana. Pel que fa al narcotràfic, el nou president bolivià s'ha mostrat desafiant amb Washington designant un líder *cocalero* com a nou "tsar" antidrogues del país, reduint als mínims estrictament necessaris els tradicionals vincles en la lluita contra el narcotràfic i anunciant una política de tolerància amb la fulla de coca, incitant-ne els seus usos terapèutics i des-

taçant el seu valor simbòlic i històric en la cultura indígena i boliviana. Pel que fa a la integració econòmica del continent, Evo Morales ja ha mostrat la seva més contundent oposició a l'ALCA impulsada pels EUA i s'ha alineat decididament amb d'altres projectes d'integració llatinoamericana (com el MERCOSUR, l'ALBA o la Comunitat Sud-americana de Nacions) que sobrepassin la dimensió estrictament economico-comercial i que es fonamentin no tant en els avantatges comparatius com en els avantatges cooperatius. Així doncs, amb un ALCA estroncat per l'oposició frontal o matisada de la major part dels líders llatinoamericans, sembla que als EUA no els queda altra opció que estendre la seva influència econòmica pel continent a cop de tractat bilateral. Però també en aquest àmbit està tenint serioses dificultats l'Administració de George Bush (fill), ja que els tractats de lliure comerç (TLC) amb Centreamèrica i la República Dominicana, primer, i posteriorment amb Colòmbia, el Perú i l'Equador han generat unes protestes socials sense precedents a tots aquests països, fet que explica que tan sols Costa Rica s'hagi atrevit a ratificar l'esmentat TLC.

Bolívia és tan sols un petit país, el més pobre i inestable de Sud-amèrica, presidit per un líder indígena que tot just acaba de prendre possessió del càrrec i que ja ha estat menystingut, temut i condemnat per bona part de la opinió pública i la comunitat internacional. No sembla, doncs, que la nova etapa que s'albira a Bolívia tingui la capacitat per determinar l'agenda llatinoamericana; subvertir les històriques relacions de dependència amb els EUA; esmerçar els estralls socials que va provocar l'economia deshumanitzada del Consens de Washington; enfrontar la desigualtat crònica del continent i les noves formes de violència; fer partícips els grans exclosos del continent de la política, l'economia i la història d'Amèrica Llatina. Però per a molts, és un símbol i una esperança que les coses poden avançar en aquesta direcció.

retalls de premsa

Los colombianos viven presos de la violencia y el miedo

Para los colombianos afectados por el conflicto civil que azota su país desde hace más de 40 años, el año 2005 no ha aportado cambios significativos. Hoy, la violencia sigue siendo la principal causa de muerte en Colombia. Hace décadas que el Ejército, los grupos paramilitares y las guerrillas, que se enfrentan con el telón de fondo del tráfico de drogas y el reparto de los recursos naturales, aterrorizan y amenazan a la población civil. Más de tres millones de personas han tenido que huir de sus casas, lo que sitúa a Colombia como el tercer país con mayor número de desplazados internos, por detrás de Sudán y la República Democrática del Congo. Sólo en la primera mitad de 2005, hasta 62.000 personas fueron desplazadas, un 10% más que el año anterior. A pesar de que, en teoría, los desplazados podrían beneficiarse de la asistencia médica del gobierno, muchos no se registran por miedo o falta de información.

MSF (Médicos Sin Fronteras), núm. 66, febrer 2006

Irán, próxima subasta de guerra

Estados Unidos ha diseñado una operación de acoso al régimen teocrático iraní, basada en la complicidad de Irán en el apoyo a movimientos que califica de terroristas (Hezbollah en Líbano, entre otros), en la supuesta posesión y búsqueda por Teherán de armas de destrucción masiva (utilizando las centrales nucleares civiles como instrumento para conseguir bombas atómicas), en la reclamación de la democracia y en la defensa de los derechos humanos. El propio Bush ha mostrado su preocupación por los presos políticos que recientemente protagonizaron una huelga de hambre en Irán, aunque, como era de esperar, no ha reparado en la contradicción que suponían sus palabras con el mantenimiento del campo de concentración de Guantánamo y otras prisiones en el mundo. En lo sustancial, Washington repite el esquema político que le llevó a la invasión de Iraq. Incluso está intentando movilizar a su favor, calculadamente, la voluntad de parte de la izquierda europea y norteamericana, que, como es lógico, ha condenado siempre la dictadura teocrática iraní.

Higinio Polo, El viejo topo, núm. 217, febrer 2006

Michelle Bachelet y "el fenómeno chileno"

Elegida por un periodo de cuatro años, no reelegible, Bachelet contará con una mayoría parlamentaria y con atribuciones (remoción de los comandantes en jefe de las fuerzas armadas) de las que estuvieron privados sus predecesores, dadas las restricciones democráticas de la Constitución heredada de Augusto Pinochet y eliminadas por la reforma constitucional de 2005, que suprime la casi totalidad de los llamados "enclaves autoritarios" vigentes hasta entonces (con excepción del sistema electoral binominal).

En el escenario político que afrontará Bachelet jugarán a su favor tres elementos principales: en primer lugar, la estabilidad macroeconómica y el superávit fiscal con que recibirá el gobierno (no en vano el índice mundial de competitividad situó a Chile en el primer puesto en cuanto a calidad de la política macroeconómica); en segundo lugar, las previsiones de crecimiento económico, estimado en torno a un seis por cien para los próximos años; y, por último, un elemento político dado por la mayoría parlamentaria de que dispondrá en las dos cámaras (por primera vez desde 1990).

La brevedad de la presidencia (cuatro años) hará, sin embargo, que el "periodo de gracia", que se supone la oposición concede a todo nuevo gobierno, sea prácticamente nulo, y los portavoces de la oposición ya han confirmado el papel de fiscalización y denuncia que se atribuyen al prever que la mayoría parlamentaria con que cuenta el gobierno no requerirá –como en el pasado– de acuerdos legislativos que daban a la oposición un significativo poder.

Sergio Spoerer, Política Exterior, núm. 110, març/abril 2006

Del diàleg entre religions al diàleg entre sacralitzacions

Joan Casañas

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

1 El diàleg entre religions agafades com a conjunts de doctrines, ritus i normes rebudes d'una tradició, ha tocat sostre, no respon a les recerques i inquietuds del segle XXI.

Aquesta afirmació (sense voler ser ofensiva, sinó indicant simplement un canvi d'època) se sent cada vegada més en els cercles culturals d'avui, inquietats per caminar cap a una humanitat més humana. Hi estic força d'acord.

No diré pas que qui vulgui seguir fent aquest tipus de diàleg no ho faci. Se segueix essent veritat que no hi haurà pau al món si no hi ha pau entre les religions. I que és bo que busquin més unitat entre elles (que no vol dir uniformitat). I que proclamïn unides la pau i la justícia i els camins, segons el seu parer, de la vera pau i la vera justícia.

El problema és que sembla que no s'adonin que aquest plantejament de

fins ara, basat en veritats doctrinals, ritus salvadors i normes de conducta personal i social, inspirats en una tradició fins a cert punt "intocable", rebuda a través d'una certa revelació, respon als estadis d'humanitat bàsicament agrícola i ramadera. Respon a una manera d'entendre i enfocar la vida i a una manera de generar valors humanitzadors pròpies de les cultures i cosmovisions d'una societat rural en totes les seves varietats.

2 Com és que personalment i comunitàriament sacralitzem tantes coses? Quin valor donar a cada una d'aquestes sacralitzacions?

Actualment estem immersos —vulgues o no, arreu del món— en unes societats molt diferents de les que teníem fins ara. Són societats en recerca constant i que es qüestionen contínuament. I ens anem adonant que això de tenir uns intocables religiosos o culturals, rebuts

de la "tradició", que era vital per a les generacions que ens han precedit, a nosaltres ja no ens assegura la supervivència i el sentit de la vida, més aviat ens la complica i la frena.

I necessàriament ens hem d'aturar a pensar, amb llibertat plena, com és que les persones, els grups, la humanitat, fabriquem aquesta mena de valors intocables, únics, irrenunciables i sovint els defensem amb les dents ben esmolades. Quina mena de valoracions de la vida són aquestes que ens impedeixen buscar lliurement en altres àmbits, provar nous camins, agrupar-nos més lliurement amb qui ens sembli bé, etc.?

És a dir, com és que tan sovint hem sacralitzat i sacralitzem realitats simplement humanes, històriques, relatives i en fem banderes i símbols sagrats, principis absoluts, pertinences imposades, objectius comunitaris pels quals donar la vida? I què és avui dia el mercat si no una gran sacralització no confessada que domina per damunt de totes les altres amb més fonamentalisme que cap?

Les polèmiques caricatures de Mahoma aparegudes al diari danès Jyllands-Posten

En el diàleg sobre aquest tema hi ha d'entrar tothom. Aquí hi va molt bé, em sembla, allò de "qui estigui net de culpa que tiri la primera pedra". Aquestes sacralitzacions són molt semblants, sovint iguals, en la seva estructura i dinàmica al que fins ara n'hem dit religions i que ja no convencen gairebé ningú.

L'afer de les famoses vinyetes sobre Mahoma ens en pot fer adonar més encara. A part de l'oportunitat de publicar-les o no per no ofendre innecessàriament altres persones o religions, és bo anar al que ara jo en dic "diàleg entre sacralitzacions", i fer-nos la pregunta apuntada al paràgraf anterior: com és que ens fem aquesta mena d'"absoluts" a la vida? En aquest cas concret, uns amb l'"absolut" de no representar tal o tal persona i menys fer-hi bromes pesades i els altres amb l'"absolut" de la llibertat d'expressió com a cosa també irrenunciable. En què es fonamenta un "absolut" i l'altre? I el de la unitat de la pàtria, i el de la unitat de la llengua, i el de, i el de...?

Vaig trobar fantàstic l'acudit d'El Roto a *El País* no fa gaires dies. Una persona que deia cridant: "Totes les manies són sagrades." Una bona manera de provocar el diàleg que demano i de deixar enrere el diàleg entre religions tal com s'ha portat fins ara. En podríem dir també: diàleg sobre el fet del sagrat i de les sacralitzacions en un món no confessional, en la laïcitat.

Com és que tant sovint sacralitzem realitats simplement humanes, històriques, relatives, i en fem banderes i símbols sagrats i principis absoluts pels quals donar, fins i tot, la vida?

3 Entre les persones formades en la tradició islàmica n'hi ha moltes de situades ja en la laïcitat i en el diàleg sobre les sacralitzacions que avui emergeix.

I aquí el problema és que coneixem poc o gens aquests sectors o persones de l'islam. Tornant a l'afer de les vinyetes sobre Mahoma, bé ha dit algú que "els musulmans i musulmanes laics" han quedat oblidats per Occident. I sovint aquest oblit, aquest deixar-los de banda, és degut al fet que no convé fer enfadar els musulmans "tradicionals", que són els que tenen el poder, el petroli i la "història".

Per evitar que els poderosos i violents no s'enfadin no solament es diu que això de les vinyetes és una gran falta en l'ètica dels drets humans (per mi que és tan sols —que no és poc— una ximpleria estúpida donada la situació actual), sinó que, una vegada més, no es fa cas d'unes persones islàmiques que pensen de manera lliure i laica dintre mateix de l'islamisme, com passa també amb el cristianisme, judaisme, etc.

Cert que Occident defensa des de fa anys la seguretat de Salman Rushdie, sobre el que pesa una pena de mort "religiosa". I trobaríem altres actituds així entre nosaltres. Però s'ha fet —hem fet— molt poc cas de tot un sector islàmic, popular o intel·lectual que s'agafa les coses en el sentit d'un diàleg sobre com ens fem i transmetem les sacralitzacions avui dia. Basta, per exemple, una lectura total o parcial del llibre d'Abdou Filali-Ansary *Repensar el islam*.

*Los discursos de la reforma*¹. Proposo que a la Lliga ben aviat es faci un seminari d'estudis —previ a unes xerrades de divulgació— sobre aquest tema. Ara no m'hi puc estendre més.

4 Mentrestant que cadascú aguanti els seus.

Sí, per favor, penso que ja n'hi ha prou d'això de dir, per exemple: "El cristianisme, l'islam, són una gran religió, font de santedat i humanitat. El que passa és que els qui es professen cristians o islàmics i fan injustícies, menystenen les dones, exploten els altres, etc., no ho han entès bé, no representen res, no són el cristianisme o l'islam."

I prou de dir, per exemple: "Tal o tal país és un país de pau, de justícia; el que passa és que n'hi ha uns quants, només uns quants, que extorsionen, maten, etc. Aquests uns quants no són el país". Gairebé tots fem igual: quan el que es diu del meu país o de la meua religió és bo, elogiós, no dic ni paraula, somric satisfet i n'accepto la unitat. Però si en diuen mal, salto de seguida i començo a fer distincions, a declarar que hi ha sectors i sectors, a dividir. És a dir, desfaig la unitat que en altres moments accepto gairebé com a sagrada. Em sembla que cal escollir: O renunciem a sacralitzar aquestes unitats o acceptem de dir que el cristianisme mata, que el meu país explota indefensos, etc.

Millor que cadascú carregui amb els seus, o que, si no, deixem de declarar intocables les unitats, grandeses, drets col·lectius... Tenint una consciència clara del que passa quan sacralitzem grups humans, de la mena que siguin. I dialoguem a fons.

Àfrica pot alimentar l'Àfrica

Crònica del Fòrum Social Mundial de Bamako (Mali).
Del 18 al 23 de gener de 2006

Carme Arís
Solidaris amb el Poble Sahrauí

Jordi Prat
Fundació Sabadell Solidari

Rita Huybens i Xavi Zulet
Lliga dels Drets dels Pobles

Sobirania i participació de la societat civil en la presa de decisions va ser un dels clamors populars més sentits a Bamako, capital de Mali, un dels països més pobres del món, que ha acollit el Fòrum Social Mundial.

Al cap de cinc edicions del Fòrum Social Mundial, per primer cop, el 2006, ha estat l'any de la descentralització del FSM amb una edició múltiple a tres països: Veneçuela, el Pakistan i Mali. Després d'haver participat en aquest últim, que s'ha fet a Bamako, volem deixar constància de la nostra experiència. I, en primer lloc, hem de fer palès que la ciutat de Bamako ha fet un veritable esforç organitzatiu, tenint en compte que és la capital d'un país que ocupa el quart lloc començant per baix de la llista del PNUD (això vol dir que és dels països amb més analfabetisme, més pobre i amb menys esperança de vida) i que és independent des de relativament poc (anys 60). Cal recordar, a més, que és la primera vegada que un país d'Àfrica organitza un esdeveniment d'aquesta magnitud.

D'aquesta manera, el fet només d'haver organitzat el fòrum i, per tant, d'haver facilitat als seus moviments socials, organitzacions de base, de participar i dir-hi la seva, és en si tot un èxit. Moltes persones, homes i, sobretot, dones de pro-

cedència diversa, però majoritàriament del món rural, varen assistir a seminaris, tallers i conferències per tal d'expressar de manera molt viscuda la situació de desigualtats que estan vivint.

La gent de Mali, Burkina Faso, Senegal, Togo i també Kenya o Zàmbia, quan ha pogut parlar, parla de la impossibilitat de tenir accés a la terra, de com es veuen forçats a vendre els seus productes sota preu de cost, de les imposicions que reben sobre què han de cultivar, de com se senten teledirigits des d'organismes internacionals, de la manca de suport dels seus propis governs, de les privatitzacions dels recursos i les infraestructures, de la corrupció dels seus dirigents...

Potser la paraula que vam poder sentir en diferents actes i que millor defineix el clamor dels africans és *sobirania*. Sobirania en general, en el sentit que la població civil ha de poder participar en la presa de decisions, no només amb l'aparença d'una democràcia formal, sinó escollint el seu propi camí, al mar-

ge dels dictats i les exigències econòmiques i financeres neoliberals dictades des del Nord.

El Nord és responsable de la seva situació de pobresa des de fa uns quants segles (esclavitud, colonització i fronteres arbitràries), però també ens els últims anys: postcolonització mal feta, polítiques neoliberals, deute extern, etc. Tot plegat ha generat un domini sense precedents sobre les poblacions autòctones que les obliga a sobreviure al marge de les seves pròpies riqueses naturals i culturals, amb una violació constant dels seus drets fonamentals.

I, evidentment, una de les conseqüències dràstiques d'això és el fenomen de la migració. En les diferents conferències relacionades amb aquest tema, molts representants d'associacions locals i testimonis varen expressar que les persones d'Àfrica no emigren per plaer o lliurement, sinó forçades per la pobresa i l'esperança d'una situació millor per a elles i les seves famílies. Des del fòrum es van denunciar les condicions de re-

buda en els països d'acollida i, per altra banda, es va reivindicar el dret a poder escollir entre marxar —com a acte de llibertat individual, com la tenim els europeus— o quedar-se en un país pròsper i en condicions de desenvolupament sòlid.

És de lamentar que només uns quants experts, intel·lectuals i polítics del Nord varen ser presents a Bamako, on —això, sí— varen manifestar el seu interès per tal d'impulsar la participació

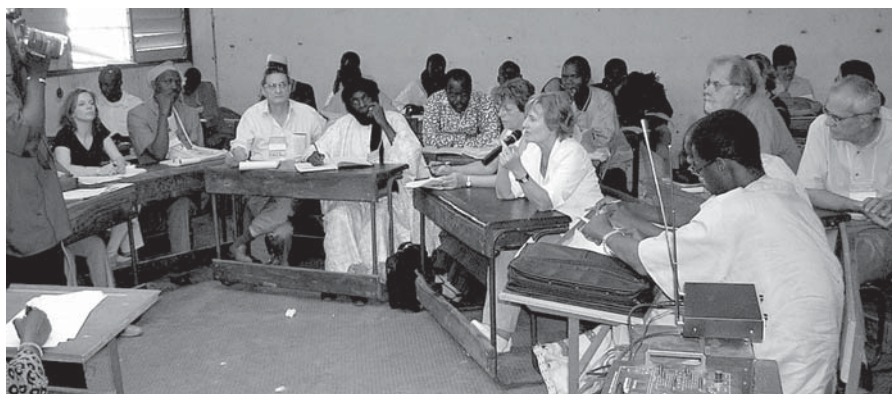
africana en els debats internacionals i en la mobilització popular de tot Àfrica. En aquest sentit el Fòrum va servir per demostrar la importància del treball conjunt entre organitzacions del Nord i del Sud per tal de pressionar els governs d'arreu i els organismes internacionals. Es tracta de visualitzar la lluita, perquè la solidaritat pot ser, i hauria de ser cada vegada més, una arma política de transformació.

En la conferència final sobre el futur

dels fòrums es va insistir en el fet que havien de ser un espai d'intercanvi d'experiències, d'encontre i que s'havia de crear una metodologia de construcció d'actors polítics. Des d'una consciència col·lectiva, anar cap a la construcció d'un actor col·lectiu amb la presència dels empobrits. L'experiència del FSM és l'experiència de com n'és, d'important, treballar des de la base, amb els moviments socials arrelats localment, a qualsevol lloc del planeta, sigui Sabadell

Dades sobre Mali

- Demografia: 10.960.000 habitants (1999)
- Capital: Bamako, 912.000 habitants (1995)
- Govern actual: Amadou Toumani Touré, no representa cap partit polític. Sistema legislatiu unicameral: Assemblea Nacional amb 129 membres escollits cada 5 anys.
- Població: el grup ètnic més nombrós és el bambara. També hi ha els malinke, els songhai, els senufu, els dogon, etc.
- Religió: musulmans (90 %), cultures tradicionals africanes (9%), i una petita minoria és cristiana (1%)
- Deute extern: 5.945 milions de USD (any 2000)

Algunes de les sessions de treball enmarcades dins del Fòrum Social Mundial de Bamako.

o Bamako, i el diàleg i el treball conjunt per fer possible un nou món més just per a tothom.

Mali és un dels països menys desenvolupats del món (tenint en compte l'esperança de vida, l'índex d'alfabetització

i el PIB real de la seva població). De 178 països ocupa el lloc 174 en l'índex de desenvolupament.

Mali és posat com a exemple d'un país model de democratització per al continent africà. Des de la caiguda de la dic-

tadura de Moussa Traoré (1991) el país segueix un procés de democratització, pacífic i transparent. Paradoxalment, el país ocupa un lloc destacat en el rànquing de països en què la corrupció forma part de la seva cultura política.

Taula comparativa de l'índex de desenvolupament humà segons el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) del 2005

	Índex de desenvolupament	Esperança vida	Renda per càpita	Índex d'alfabetització
21. Espanya	0,98	79,50 anys	22.391,00 USD	0,97
174. Mali	0,33	47,90 anys	994,00 USD	0,23

Un altre feminisme: Àfrica

"La perspectiva feminista africana és la perspectiva dels drets humans"

Entrevista a Sara Longwe (FEMNET)

Clara Bastardes

Comissió de Gènere de la FCONGD

Sara Longwe, de Zàmbia, ha participat en el Fòrum Social Mundial de Mali com a membre de la direcció de l'organització africana FEMNET, Xarxa de Desenvolupament i Comunicació de les Dones Africanes. Activista i consultora de projectes de desenvolupament és coneguda per les seves posicions crítiques amb els processos d'institucionalització del gènere, que ella defineix com "d'evaporació" del gènere. Posa en dubte l'estratègia del mainstreaming (perspectiva) de

gènere pel que significa de caure en el parany de la transversalitat ja que, en no haver-hi un canvi real d'estructures en els sistemes patriarcals, aquest mainstreaming s'acaba convertit en un "malestreaming": quelcom tècnic que no incorpora realment el paradigma feminista. Ella ho resumeix així: "Sempre em diuen que sóc radical i que no parlo de gènere però jo dic que sí, parlo de gènere des d'un punt de vista feminista".

Com i en quin context es crea FEMNET? Quins eren els vostres objectius?

FEMNET neix el 1987, dos anys després de la tercera Conferència Mundial sobre les Dones de l'ONU de Nairobi, acabant la dècada de les Nacions Unides per a les Dones. El seu principal propòsit és jugar el paper de ser un canal de comunicació entre el treball de les dones i els òrgans i les persones que estan a la presa de decisió. A començament dels 80 les organitzacions de dones africanes eren esporàdiques, treballàvem de manera aïllada, les del sud, les de l'oest... Les trobades globals de dones com la de Nairobi van facilitar que ens trobés-

sim, i ens vam adonar que treballàvem els nostres problemes des de la nostra experiència, perspectiva i lloc d'origen, i ens vam adonar que necessitàvem la solidaritat de les altres.

Un bon exemple és el tema de la mutilació genital femenina perquè arreu d'Àfrica n'hi ha de diferents tipus. FEMNET pensa que ha de jugar un rol actiu aconseguint informació sobre aquesta pràctica a diferents llocs i fent-ne la difusió. No tenim delegacions a cada país, sinó que treballem sota el paraigua de qualsevol organització o estructura mínimament organitzada de dones de la societat civil que ja estigui a cada país, però mai aquelles creades pels governs.

Quins són els vostres finançadors.

La vostra actuació s'hi veu condicionada?

Els donants són els tradicionals de les ONGD: UNIFEM, Fundació Ford, Global Fund for Women Foundation (que financen el nostre viatge al Fòrum), UNICEF, PNUD, WIDE... I sí, els donants hi condicionen, sóc molt crítica amb això, però FEMNET va créixer per les necessitats de les dones, i els donants volen donar-hi una resposta. Totes estem lluitant contra el patriarcat que està sostenint aquestes creences i pràctiques horribles, i si continuem aïllades el que fem precisament és perpetuar-lo.

En alguna ocasió els donants no van

Segons Sara Longwe mai havien participat tantes dones africanes al Fòrum Social Mundial

voler finançar-nos perquè deien que no érem dones de base, que érem una elit, però nosaltres contestem que quina més base volen si hem nascut d'un fòrum com aquest a Nairobi per conèixer-nos millor, coordinar-nos i crear estratègies conjuntes! En aquell moment, als donants no els hi agradaven les organitzacions que es dedicaven a l'organització, perquè nosaltres no teníem un programa amb un principi i un final... Només després de Beijing 95 els donants aprecien la coordinació i el treball en xarxa. Ara hi ha l'eufòria de la societat de la informació global i connectada, i això ens beneficia.

Ara també els donants han incorporat a la seva agenda el concepte de *mainstreaming* però, per a mi, això torna a situar els temes de les dones a la perifèria, és a dir, les concepcions feministes han deixat d'aparèixer perquè només s'analitzen les qüestions des d'un punt de vista tècnic. Per exemple, si hi ha paritat ja està bé, sense tenir en compte l'orientació ideològica patriarcal, neoliberal, capitalista, fonamentalista... Molts donants treballen amb els governs i no volen donar suport a organitzacions com FEMNET perquè som com una gran aixada que aixeca la terra en contra del que ells anomenen harmonia; però com pot haver-hi harmonia quan algú està essent maltractat?

D'alguna manera els donants han fet que els governs s'adonin del que significa el moviment de dones. El Global Found

Women Foundation apareix perquè els grans donants tradicionals han deixat de donar-nos suport ja que ens consideren radicals i que fem massa soroll.

Per què estan al FSM? Per què és important ser-hi?

FEMNET participa des del principi, des de 2001 a Porto Alegre, en tots els fòrums. Com FEMNET va néixer amb el mandat de la comunicació i trencant barreres patriarcals i neoliberals, creiem que el FSM és un lloc on almenys ens trobarem amb homes que estan en contra de la injustícia, homes que haurien de simpatitzar amb els principis feministes.

Considera que els altres eixos del Fòrum tenen una perspectiva de gènere?

No la tenen, i per això FEMNET està aquí i treballa de forma integral amb altres moviments globals d'organitzacions feministes. Hem estat a tots els altres fòrums, i ens hem adonat que no només hem de ser en reunions com aquesta (*l'Univers de Femmes*, l'eix temàtic de dones) perquè l'objecte és "dones", sinó que el que ens agradaria és integrar-hi. Crec que és l'únic cas en què jo accepto el *mainstreaming*, però amb una perspectiva de gènere feminista on no es prengui "gènere" com a "dones" o com a "femení", perquè sempre hi hagi alguna cosa a dir des d'aquest paradigma feminista.

Com arribar a les dones de la base? El Fòrum és un bon lloc o no és

suficient? L'Univers de Femmes ha estat un espai adequat?

És un lloc més, un lloc estratègic per a les dones de base estar aquí, però no és suficient. Sobretot per a les dones locals de Mali i de la regió. Tenim moltes dones en aquest eix estratègic. A les dones de Mali, l'organització els ha facilitat la traducció de la seva llengua. El Fòrum deslocalitzat és un bon lloc per veure aquestes masses crítiques o les persones a què vols donar suport i que no poden viatjar a Porto Alegre, i també per canviar la dimensió social al propi país on es fa el Fòrum. Mai havien participat tantes dones africanes al Fòrum Social Mundial.

Potser un Fòrum Mundial no és el millor, però és el principi. Hauríem de tenir fòrums nacionals abans dels mundials. Hem tingut fòrums de les subregions: jo he coordinat el primer subregional que va ser a l'Àfrica del Sud, que es va fer a Zàmbia el 2000, i ara està essent el model a seguir, i Àfrica de l'Est i de l'Oest n'han tingut.

Les feministes africanes tenen una concepció diferent? S'hi imposen les occidentals?

Tota ideologia té diferents perspectives i la feminista també. Les africanes tenen una i les occidentals una altra. La diferència és que les occidentals han tingut l'oportunitat de denunciar, de fer sentir la seva veu, però les africanes no ho han pogut fer de forma col·lectiva, com una massa crítica, sinó de manera individual com jo. Els meus principis feministes són principis amb què he crescut; per exemple, entre el meu poble hi havia dones que eren vistes com a radicals i considerades com a boges. Sempre hi ha hagut formes de rebel·lió contra la discriminació de les dones, nosaltres tenim aquest context com a africanes, com a socialització africana, però el colonialisme va portar el seu propi sistema patriarcal que sumat al nostre va empitjorar-hi la situació. La perspectiva feminista africana és la perspectiva dels drets humans.

El cinema dels pobles indígenes d'Amèrica Llatina

Isabel Ruíz

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

Els pobles originaris d'Amèrica Llatina compten amb el vídeo i el cinema per afirmar la seva identitat cultural i expressar els conflictes, la visió del món i les lluites i esperances del seus pobles. A través d'aquest mitjà volen incorporar-se amb normalitat al segle XXI sense oblidar les seves arrels i reclamen el dret a la paraula i l'autorrepresentació.

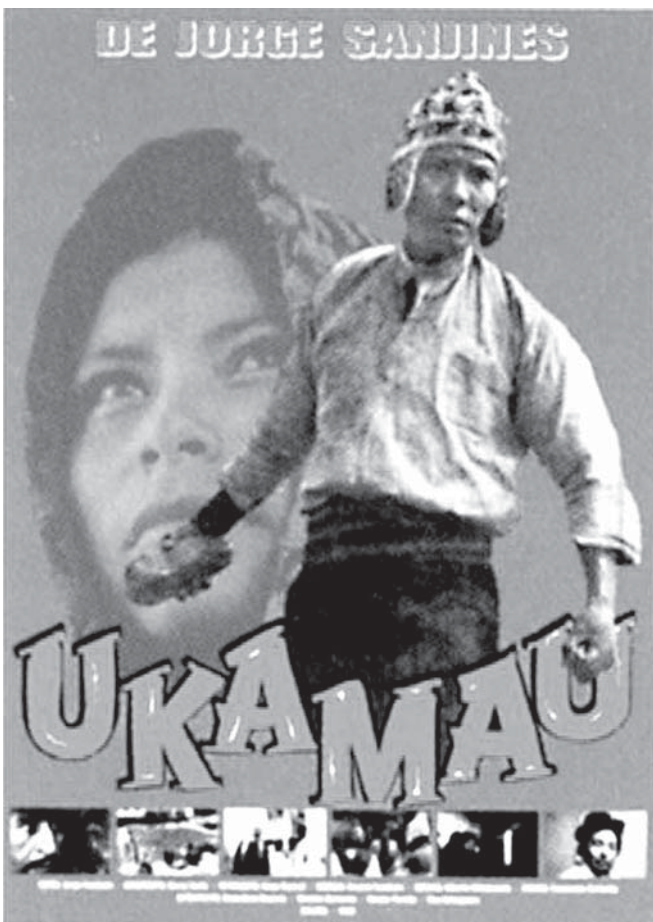
Gràcies a suports més econòmics, com el vídeo digital, el nombre de les produccions realitzades ha crescut molt durant els últims anys. En general, les obres, fruit del treball col·lectiu –res a veure amb el divisme dels directors i actors del cinema comercial– solen distribuir-se a través de les pròpies comunitats. Bolívia n'és un bon exemple: es realitza un promig de cent vídeos a

l'any. Cinema, doncs, entès com una estratègia de resistència cultural, ja que trenca els estereotips amb els que s'ha presentat la figura de l'indígena, s'expressa en una llengua minoritzada i utilitza la ficció en una forma subversiva. En efecte, tot i que la major part de la producció audiovisual indígena és documental, es reivindica la ficció com la clau de la normalització definitiva de les llengües i les cultures indígenes, ja que aquest és un espai de lleure normalment reservat a les llengües dominants. Què millor senyal de normalitat que una història d'amor?

El *Consejo Latinoamericano de Cine y Comunicación de los Pueblos Indígenas* (CLAPCI) és una organització creada el 1985 a la ciutat de Mèxic, que dona

suport als processos relatius a la comunicació assumits pels pobles indígenes en la lluita pel dret al protagonisme en l'elaboració, distribució i autogestió dels missatges audiovisuals. Els països que en formen part són Mèxic, Perú, Bolívia, Colòmbia, Brasil, Xile, Equador, Guatemala, Veneçuela i Cuba. Entre els objectius destaquen possibilitar accessos més democràtics a la formació i ús dels mitjans i les tecnologies audiovisuals, donar suport a projectes generats per les pròpies comunitats i lluitar contra l'alienació cultural.

A part de la capacitació professional, el CLAPCI organitza des de la seva creació amb periodicitat variable els *Festivals de Cinema i vídeo dels pobles indígenes*, l'últim celebrat a Xile el 2004.

Dos films del director d'origen bolivià, Jorge Sanjinés, a *La nació clandestina* (a dalt) un camperol emigrat esborra la seva identitat incorporant-se a als cossos de seguretat Bolivians.

Ukamau (esquerra), film parlat en aimara, exposa la història rural d'una venjança personal.

A La hija del Puma es denuncia el genocidi que van patir els pobles indígenes guatemaltencs a mans de la dictadura militar a la dècada dels 80

El CLAPCI, organització mexicana creada al 1985 que acull diversos països sudamericans, dóna suport a les iniciatives dels pobles indígenes relacionades amb els mitjans de comunicació audiovisuals

S'acostuma a esmentar *Chac el dios de la lluvia* (1975), del xilè Rolando Klein, com a precursora d'aquest moviment. Klein presenta l'antiga cerimònia maia propiciatòria de la pluja. Però quan el xaman del poble no és capaç d'invocar el déu Chac, un grup d'homes surt a cercar l'endevinator, que els ajudarà només si tenen confiança absoluta en ell. Va ser filmada en una comunitat indígena de Chiapas i parlada en l'idioma propi, el tzeltal. Avui, en aquesta zona, San Cristóbal de Las Casas, hi ha diversos realitzadors que, amb el suport del *Movimiento Zapatista de Liberación Nacional*, fan ús de la imatge i d'internet.

El director bolivià Jorge Sanjinés té una dilatada carrera i un fort compromís amb els indígenes i altres grups desfavorits. S'inicià amb documentals, donada la precarietat de la indústria boliviana en aquells moments. A *Ukamau* (1966), primer film de ficció, s'acosta al món camperol en presentar la història d'una venjança personal, la d'Andrés Mayta, la dona del qual és violada i ferida de mort. Es posa de manifest el xoc entre dues cultures en un paisatge d'una bellesa colpidora. Rodada en blanc y negre i parlada en la llengua aimara, a *Ukamau* es contextualitza el conflicte amb la presència de múltiples costums del poble aimara, la qual cosa dóna al film una força documental i etnogràfica. El Festival de Cannes de 1967 li atorgà el Premi "Grans Joves Directors". En títols posteriors Sanjinés aprofun-

dí en el seu compromís polític. Així, per exemple, a *Yawar Mallku* (Sangre de cóndor, 1969), primera pel·lícula parlada en quítxua, recrea l'imaginari de les cultures majoritàries a Bolívia, quítxua i aimara, i denuncia l'esterilització massiva de dones camperoles per membres del cos de pau, que va acabar expulsat del país.

Més tard, el 1989 amb *La nación clandestina*, Sanjinés i el cinema bolivià tornen a rebre el reconeixement, aquest cop la *Concha de Oro* de Sant Sebastià i el Premi Especial del Jurat a l'Havana. El títol fa referència al poble que oblidava els seus orígens. El protagonista, Sebastià Madani, és un camperol emigrat a la ciutat, on ingressa en els cossos repressius del govern i mira d'eliminar la seva identitat cultural i les seves arrels. Però, per tal d'expiar la culpa, torna al poble i ballarà fins la mort la dansa ritual en una ofrena cerimonial a la comunitat. La cinta està considerada una joia del cinema, els plànols bellíssims i milimètricament estudiats per Sanjinés, són una reflexió profunda sobre la identitat. La darrera pel·lícula de Sanjinés, *Para recibir el canto de los pájaros* s'estrenà el 1995. Fa un paralelisme entre la conquesta espanyola i els prejudicis discriminatoris actuals, a través d'un equip de rodatge que realitza un film sobre aquest tema. Durant la filmació podran constatar que les idees del primer món sobre els indígenes no han canviat gaire en cinc segles.

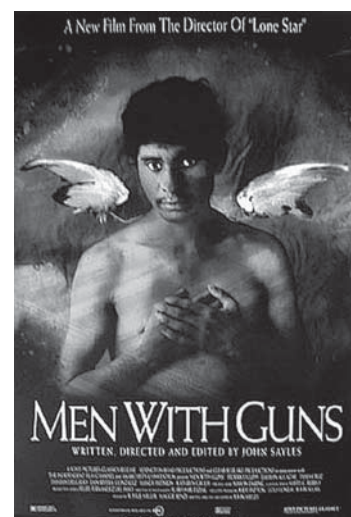
El cinema esdevé una estratègia de resistència cultural per als pobles indígenes, que volen incorporar-se al segle XXI sense oblidar les seves arrels i expressant-se en les llengües pròpies, sovint minoritzades i menystingudes

Als mitjans de comunicació del primer món han aparegut sovint notícies relacionades amb el tema del genocidi indígena. Aquest és el tema que tracten les dues cintes amb que tancarem el repàs del cinema de ficció.

La hija del puma (1994), del director suec Ulf Hultberg, està basada en els fets que van passar al poble de San Francisco (Guatemala), el 17 de juliol de 1982, quan l'exèrcit matà vint-i-tres habitants. Aschlop, una jove maia, és testimoni de la matança i de la detenció del seu germà Mateo. Refugiada a Mèxic amb la seva família, torna a Guatemala en un viatge perillós per tal de trobar Mateo. És, d'una banda, una denúncia del genocidi de la dictadura militar guatemalenca contra els pobles indígenes i, per l'altra, una porta oberta a l'esperança, doncs és possible organitzar-se i lluitar contra els assassins.

També *Hombres armados* (John Sayles, 1997) tracta les massacres d'indígenes camperols a mans de l'exèrcit, amb l'excusa de la possible ajuda a la guerrilla. El protagonista (un extraordinari, com sempre, Federico Luppi) és un metge prestigiós a punt de la jubilació. Considera com el seu llegat la formació impartida a un grup de joves metges per atendre les comunitats indígenes a les muntanyes de Mèxic. Quan li arriben notícies de la mort d'un d'ells, emprèn un viatge amb la finalitat de retrobar-los. En el seu camí anirà trobant diferents personatges: un nen orfe i espa-

El català, Manel Mayol, director de cinema durant el rodatge del curtmetratge *Apaga y vámonos*, que denuncia els ingressos de l'empresa espanyola Endesa a Xile.

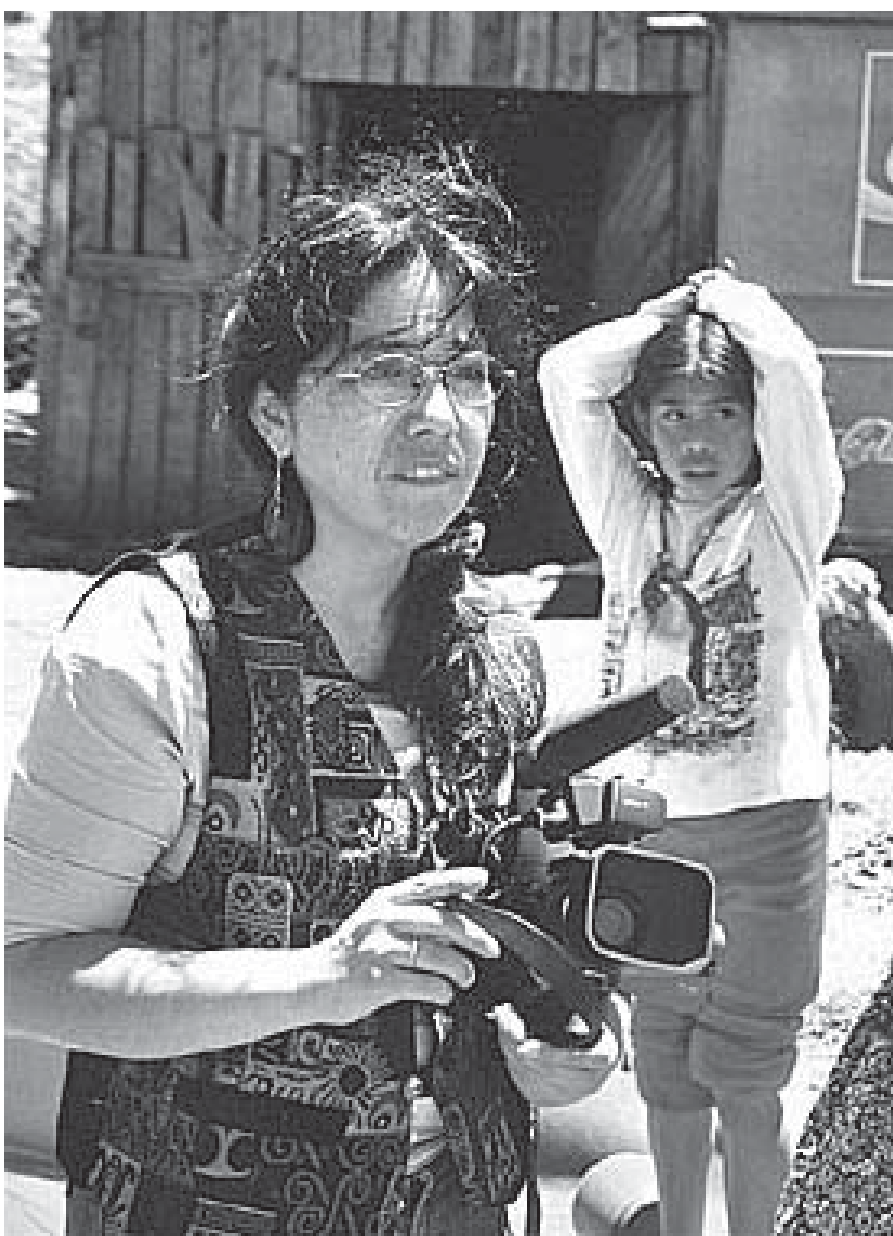
Cartell del film *Hombres armados* de John Sayles, protagonitzat per l'esplèndid Federico Luppi

vilat, un camperol desertor de l'exèrcit, un sacerdot que ha perdut la fe, una jove traumatitzada per la violència i fins i tot una parella de turistes nord-americans, mentre coneix una cara oculta del seu país, la persecució dels indígenes i de les persones que els ajuden.

Per acabar aquest recorregut, ens referirem breument al cinema documental. La jove realitzadora maputxe Jeannette Paillant ocupa un lloc destacat amb els seus treballs, *Wallmapu* que narra els antecedents històrics de la lluita territorial protagonitzada per maputxes i espanyols, i ofereix els testimonis del poble que avui vol recuperar el territori usurpat. *A Punalka. El Alto Bío Bío* tracta l'oposició a la construcció de la presa que inundarà les terres on ha estat des de sempre la seva llar.

En conclusió, els conquistadors adopten ara la forma de les empreses transnacionals i la lluita es fa molt més difícil, gairebé impossible.

Aquesta terrible situació ha interessat també al cineasta català Manel Mayol, que al documental *Apaga y vámonos* (2005) denuncia l'actuació d'Endesa i els seus objectius de construir la tercera central hidroelèctrica més gran del món a Ralco (Xile).

La directora procedent de la comunitat maputxe de Xile, Jeannette Paillant, autora de diversos documentals com *Wallmapu* o *Punalka. El Alto Bío Bío*

Bibliografia destacada

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

En lluita. Les dones i els seus drets

Nikki van der Gaag. *Intermón-Oxfam, Barcelona 2005, 185 pàgines.*

La vida de moltes dones segueix sent espantosa. L'assoliment dels seus drets es troba lluny de convertir-se en una realitat. Són les més perjudicades pels canvis socials i econòmics derivats de la globalització i la precarietat laboral. La lluita pels seus drets continua pendent. Si no es persevera en la denúncia, de seguida es corre el perill de perdre el que s'ha guanyat. L'autora descriu la situació de la dona en diversos països i cultures. La injustícia que detalla és palmària i vergonyosa i ens demostra que l'alliberament de la dona es converteix en el de tots. Un llibre imprescindible per a aquells que encara creuen en un món millor.

No es lo que nos cuentan:

Una crítica a la Unión Europea realmente existente.

Carlos Taibo. *Ediciones B, Barcelona 2004, 207 pàgines.*

Cada vegada és més urgent rescatar un discurs crític sobre la Unió Europea. Des de l'esquerra, aquest discurs ha d'assenyalar els ingents problemes de déficit democràtic que assetgen la UE, l'auge imparable del neoliberalisme més insolidari, la primacia de mesquins interessos que s'entreuen en la seva política exterior, les seqüeles d'una històrica submissió als EUA o la trama que envolta la seva ampliació i una Constitució que poc s'assembla a com ho explica el relat oficial... Amb vïmetos com aquests s'ha trenat un gegantí, ambiciós i eficaç mecanisme d'explotació de molts per uns pocs que convida, per necessitat, a la contestació.

Las otras migraciones: La emigración de menores marroquíes no acompañados a España.

Angeles Ramírez y Mercedes Jiménez (Coordinadoras), *Universidad Internacional de Andalucía – Akal, Madrid 2005, 271 pàgines.*

El llibre analitza un fenomen relativament nou en el camp de les migracions: el de menors no acompanyats, nens, nenes, adolescents i joves que conformen un nou col·lectiu que irromp a mitjan de la passada dècada com a protagonista en els nous processos migratoris en el panorama internacional. Noves mesures institucionals endureixen les condicions de la migració de menors en forma de mecanismes que no protegeixen els seus interessos. S'ha de preguntar que està passant a Espanya perquè aquesta situació no hagi estat objecte d'un debat i s'hagi passat pàgina amb tanta facilitat. Aquest oblit té relació amb l'apreciació del nen marroquí com a primitiu i salvatge, el petit delinqüent que es cola i ens molesta. Només aquestes apreciacions legitimen el maltractament de les institucions tant com el desinterès de l'opinió pública davant d'aquest fenomen.

No sólo de dinero...

La economía que precisa la Naturaleza

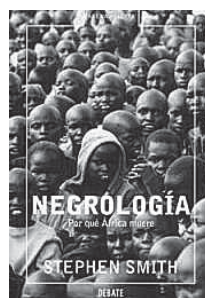
Jane King i Malcom Slesser, *Icaria Editorial – Intermón Oxfam, Barcelona 2006, 245 pàgines*

El significat de la sostenibilitat s'ha degradat tant que ha desaparegut la sensació d'urgència que implicava i de les seves empremtes, només en queden uns tòpics embolicats en unes paraules buides. Si volem traçar un camí cap a una sostenibilitat vertadera hem de trobar un enfocament que posi en relació el principi de les forces del mercat amb les lleis físiques que governen el món, ja que no es pot mesurar amb diners la contribució de la naturalesa al nostre benestar. Els autors insisteixen en el fet que estem vivint a costa d'una herència de recursos energètics com si creguéssim que no hi haurà un demà.

Negrología: Por qué África muere.

Stephen Smith, *Debate, Random House Mondadori, Barcelona 2006, 254 pàgines.*

Estem acostumats a veure imatges de catàstrofes, desertització, guerres tribals, assassinats en massa, corrupció institucionalitzada, descontrol social, malalties... que assolien el continent africà. Hospitals i escoles abandonades, migracions massives cap a països desenvolupats, tràfic d'armament, fuga de cervells (els més capacitats i amb possibilitats es formen a l'estranger i no tornen mai), violents xocs culturals que impedeixen qualsevol desenvolupament humà, implicació de multinacionals en les guerres amb milions de morts (Ruanda, Burundi, Congo en l'actualitat...), la llista és interminable: Àfrica es mor... L'autor creu que la responsabilitat és compartida. Des de la seva independència a la dècada dels seixanta, la majoria dels països africans van caure sota el control de tiranies amb presidents i ministres corruptes que es van dedicar a l'espòli per establir-se posteriorment a Europa o als EUA. Davant d'aquesta realitat sembla impossible trobar solucions. Segons l'autor, els habitants de l'Àfrica han d'el·lir el seu propi destí, aixecar-se i organitzar, a pesar de les dificultats i llastos històrics, una veritable societat civil que eviti el que en aquest gran reportatge d'investigació es denomina el "lent suïcidi" de l'Àfrica.

Teoría de la sensibilidad nacionalista: Fonamentalismes, minories, migracions...

Xavier Rubert de Ventós, *Columna, Barcelona 2006, 211 pàgines*

El fenomen nacionalista ha pres al nostre temps les formes més vehements i crispades. ¿Quines són les causes i la gènesi d'aquesta proliferació de nacionalismes, fonamentalismes i reivindicacions ètniques o religioses? Per l'autor es tracta d'un nou "retorn d'allò reprimat" per un Estat que va voler fundar la ciutadania sobre l'amnèsia dels seus súbdits o colònies. En aquest assaig l'autor dibuixa un quadre comparatiu dels diferents nacionalismes i acaba amb un epíleg sobre la guerra de l'Iraq i la discussió del nou Estatut de Catalunya, que posa sobre la taula, en un moment en què el debat és candent, la necessitat d'una relació bilateral d'interdependència amb Espanya, encara que sembli difícil d'assolir. El llibre ens aporta una important reflexió sobre el concepte d'identitat i pertinença.

Xavier Rubert de Ventós, (Barcelona, 1939) és catedràtic d'estètica a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, *santayana fellow* de la Universitat de Harvard i membre fundador de l'Institut d'Humanitats de Nova York. Ha estat membre de les Corts espanyoles i del Parlament europeu. Té una extensa obra sobre estètica i filosofia (*Teoria de la sensibilitat, Crítica de la modernidad, Dios, entre otros inconvenientes, Ética sin atributos...*) i en els últims anys ha realitzat també una reflexió crítica sobre temes polítics (*El laberinto de la hispanidad, El cortesà i el seu fantasma, Catalunya: de la identitat a la independència...*) Ha estat guardonat amb la Lletra d'Or de la literatura catalana i amb els premis Anagrama, Espejo de España i Josep Pla. El 1999 va rebre la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Activitats de la Lliga

Les desigualtats educatives a Catalunya amb Ferran Ferrer

El passat 16 de febrer de 2006 Ferran Ferrer, catedràtic d'Educació Comparada de la UAB va dirigir el seminari *Les desigualtats educatives a Catalunya: qüestió de gènere?, d'ètnia?, de classe social?*. Durant quatre hores que va durar el seminari es van aportar diverses referències a l'Informe PISA, una avaluació internacional aplicada a l'alumnat escolaritzat de 15 anys. Es va aportar informació rellevant per donar pistes i orientacions per a l'elaboració d'estratègies de canvi i de millora educativa.

Presentació del diagnòstic de la immigració Sabadell

El passat 2 de març es va presentar l'estudi *Sabadell, informe de la immigració 2006*. El diagnòstic ha estat elaborat per la Lliga dels Drets dels Pobles i el Fòrum IDEA (Investigació i Desenvolupament en l'Educació d'Adults) de la UAB, i amb el suport de la Fundació Jaume Bofill.

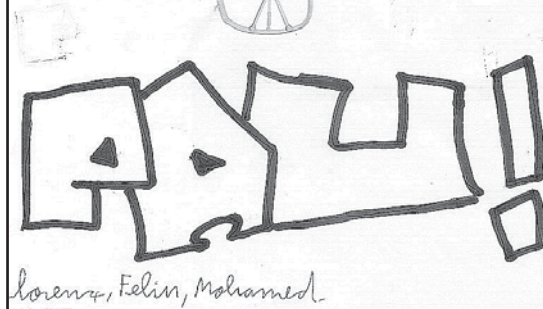
L'objectiu de l'estudi era el de donar a conèixer la situació actual de la ciutat en relació a aquesta població nouvinguda. Es tracta de la primera fase d'implementació de l'Observatori de la Immigració a Sabadell. Cal dir que en l'elaboració del treball hi van participar 40 entitats i 80 persones a títol individual.

La presentació es va fer al migdia als mitjans de comunicació, amb una repercussió força important a nivell informatiu; i a la tarda al Casal Pere Quart amb una assistència de més de 90 persones. L'estudi es pot descarregar des de la web de l'Observatori de la Immigració de Sabadell:

www.lligadelsdretsdelpobles.org/ois

La gent de Colòmbia no està d'acord amb la guerra per això la gent es manifesta en contra de la guerra

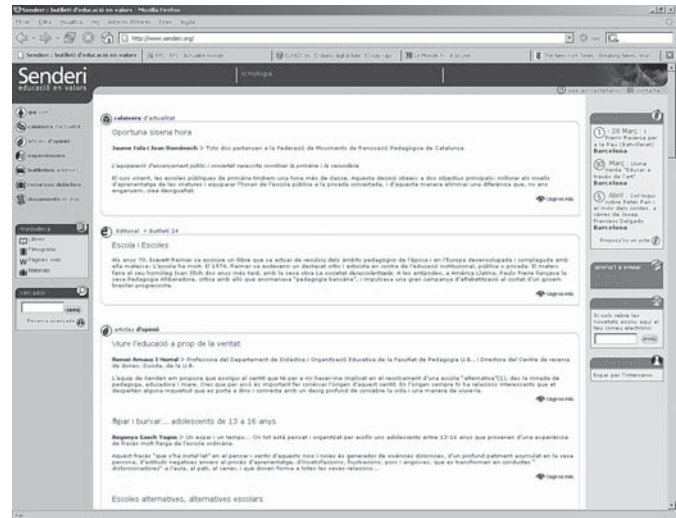
Activitats sobre Colòmbia a l'IES Escola Industrial de Sabadell

El grup de Colòmbia de la Lliga està duent a terme aquest curs 2005/2006 una sèrie de tallers, xerrades i activitats a l'IES Escola Industrial, en col·laboració amb l'Escola de Cultura de Pau de la UAB. L'equip directiu de l'IES va prendre el compromís de fer que durant aquest curs, els alumnes i professors de 2n i 3r d'ESO treballassin com a eix transversal el conflicte de Colòmbia i la situació de la població civil. El projecte també inclou intercanvis de cartes amb estudiants d'una escola de Cartagena de Indias.

La Lliga dels Drets dels Pobles present al Fòrum Social Mundial Policèntric de Bamako

Dos membres de l'entitat, la presidenta Rita Huybens i el coordinador Xavi Zulet, van ser presents a Bamako (Mali) en la nova edició del Fòrum Social Mundial Policèntric. Durant quatre dies es van realitzar més de 500 activitats analitzant diferents eixos temàtics (migracions, situació de les dones, deute extern, sobirania alimentària, etc.). També hi van ser presents Jordi Prat de la Fundació Sabadell Solidari i Carme Arís de Solidaris amb el Poble Sahrauí.

Senderi, educació en valors compleix 25 números

Senderi, educació en valors és una xarxa de dinou institucions compromeses amb l'educació en valors, que té la voluntat de constituir un espai d'intercanvi i de reflexió conjunta, de difusió d'experiències de treball i de recursos al voltant de l'educació. Amb la commemoració del número 25, s'han organitzat un seguit d'activitats i tallers de reflexió al voltant de les temàtiques analitzades al butlletí. Les persones interessades poden fer la subscripció gratuïta a www.senderi.org

L'Hospital materno infantil Catalunya de Bouaké s'obre parcialment al públic

Durant el mes d'abril de 2006 s'ha obert parcialment l'hospital amb els serveis d'obstetrícia i de pediatria. La construcció del centre es va iniciar l'any 2002 gràcies al suport de la Generalitat de Catalunya, i amb l'organització del consorci format per la Fundació Akwaba, Farmacèutics Mundi i la Lliga dels Drets dels Pobles. El retard en l'obertura del centre es deu al conflicte armat que es va iniciar el mateix any 2002 i que va fer paraitzar les obres durant més de 20 mesos.

Utilitza aquest imprès si desitges fer-te soci/a de la Lliga dels Drets dels Pobles

Sí, desitjo col·laborar en els projectes i activitats que organitza la Lliga

Dades personals

Nom i cognoms: .....

DNI: .....

Domicili: .....

Codi Postal: .....

Vull fer una aportació anual de ..... €

Dades bancàries

Entitat   Oficina   DC   Compte corrent

.....

També pots fer-te soci/a de la Lliga a través d'internet o per telèfon (al 93 723 71 02)

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Data de naixement: .....

E-Mail: .....

Població: .....

Telèfon: .....

Data

Signatura del titular

.....